

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a
„A Veszprémi Petőfi Színház épülete” – mint kulturális örökség
települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:
Pötzner Ferenc Péter (név)

.....
Budapest, 2016.november .21.

(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás)neve: Potzner Ferenc Péter
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:
Név: Potzner Ferenc Péter
Levelezési cím: 1068 Budapest, Szófia utca 31.
Telefonszám: +36 20 9 452 854
E-mail cím: potznerferenc@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése A Veszprémi Petőfi Színház épülete
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

agrár- és élelmiszer gazdaság	egészség és életmód	x <u>épített környezet</u>
ipari és műszaki megoldások	x <u>kulturális örökség</u>	sport
természeti környezet	turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye: Veszprém, Óvári Ferenc utca 2.
4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

Veszprémi Települési Értéktár

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

1906 őszén Medgyaszay, a veszprémi színház tervezésével foglalkozik, amely első jelentős megbízása és kiváló lehetősége, hogy formálódó egyéni stílusát egy meghatározó épületen mutassa be. Közben ismeretei bővítésére 1907-ben ellátogat Európa számos nagy keleti gyűjteményébe (München, Berlin, Párizs).

A párizsi elismerés ösztönzi, hogy tovább folytassa eddigi, a népi és modern építészet ötvöztetésére tett kísérleteit. *A veszprémi színház* magával vitt terveit Francois Hennebique vasbeton szerkezetekre specializálódott tervező irodájában véglegesíti.

A színház, Nemzeti Kaszinó és a Korona vendéglő, egy többfunkciós épületgyüttest alkot, mely a közművelődés mellett egyéb társadalmi események befogadására is alkalmas, hangversenyek, színházi előadások és mozgóképes műsorok, gyűlések helyszínéül is szolgálhat. A feladat összetettségét a helyszíni adottságok – az utcai és a Püspökkert felőli megközelítés szintkülönbsége – még fokozták.

Medgyaszaynak a funkcionális kialakításnál biztosítani kellett a szintbeli átjárást a nézőtérrel az étterembe, a nézőknek a közvetlen kertkapcsolatot a szünetekben, valamint az előcsarnok ill. a főbejárattal szembeni, a magasabb utcaszint felőli egyszerű bejárás lehetőségét.

A helyszín adottságait figyelembevevő kifogástalan funkcionális használhatóság, s az ezt kifejező szerkezeti rend Medgyaszaynál alapkövetelmény, emellett számos új technikai megoldás és találmány került alkalmazásra:

„A fűtés központi légfűtés. Tekintettel a magyar vidéki városok különös viszonyaira 4 központból indul ki, hogy az alsó helyiségek klub célokra, a felsők báli alkalmakra a színpadtól elkülönítve is fűthetők legyenek. A világítás a főbb helyiségekben Wolfram villamos izzólámpával, a színpadon, folyosókon és öltözőkben szénszál lámpával van megoldva. A nézőtér csillárai teljesen új rendszerűek. Előnyük a könnyű kiváltás, olcsóság és könnyed ornamentális hatás.

Szerkezetek. A technika mai állása mellett falazatra legjobb anyag a jól égetett tégl. Az összes falakat tehát ebből rakattuk. A mennyezetek, tetők, lépcsők, páholyok és erkélyek vasbetonból

valók.

Ez a színházépítésben újság. Merész megoldás az ablakoké: könnyen alakítható, teljesen légmentes zárású vasbeton szerkezettel.”

Az veszprémi épületen alkalmazott újszerű művészi és technikai megoldások bemutatására kiváló alkalom kínálkozott a Bécsben 1908 májusában megrendezett VIII. Nemzetközi Építészkongresszuson.

Über die Künstlerische Lösung des Eisenbetonbaues című németül tartott előadásában (magyarul *A vasbeton művészi formájáról*) az új szerkezeti és építőanyag, a vasbeton adekvát alkalmazását a veszprémi színház szerkezeteinek formai kialakításával illusztrálja. Az épület tömegalakítása - tömegbontása összhangban van az alaprajzzal, kifejezi a funkcionális tagoltságot. A nézőteret, a csatlakozó elosztótér és a páholyok terét egy párkánymagasságban tartja. Ehhez tapad az utca felől a lépcsőházak alacsonyabb tömege. A legmagasabb, leghangsúlyosabb a színpad a zsinórpaddal a Püspökkert felől, mely a létesítmény ünnepélyes főbejárata.

A kistetőhajlású erőteljes párkányzata tömegelemek és az utca felől oldalt hármastagolásúak. A kert felőli nézetet a sarkain „szarvakkal” hangsúlyozott mintegy 20 m magas tömeg határozza meg, mely az oldalsó teraszokkal és a bejárati portikusszal újabb hármastagolást alkot. Jellemző a tömegelemek felfelé való fokozatos szűkítése, s ezáltal a monumentalitás fokozása. A homlokzatokat mérműves- bütykös ablakokkal dekorálja, az utca felől nagy fekvő, elliptikus színes ablakkal, valamint a nézőtér oldalfalán a gótikát idéző dekoratív ablakcsoporttal, melyek felsősori levegőzőerkéllyel összefogott rózsablakait lapos szegmensívű mázaskerámia szemöldök hangsúlyozza. A szemöldökök fölött a falsík visszaugrik, majd az erőteljes kiülésű csipkés ereszt zárja a látványt.

Az ereszpárkány gerendái dekoratív vasbeton konzolok, melyeket a falsíkba berakott kerámiaelemes fríz kíséri. A kiülés külső szegélyét kolostorfedésű bütykös vagy gombos mázas kúpcserépsor képezi.

A nézőtér utca felőli tömegét Medgyaszay a széleken sudarasodó lekerekített sarkú kéményttestekkel emeli ki, majd vízszintesen induló laposívű szegmens attikával zárja, mérműves rózsablakokkal díszíti. Az attikafal mázaskerámia pártázatfedése még díszesebb, mint az ereszeké, mivel itt minden negyedik kúpcserép elem háromkarjú gombbal ékesített. A színpad magasba nyúló tömegét mindhárom szabad oldalon három rózsablak díszíti a kerámiafedésű falugrás alatt, oldalt a nagyablakok alatt kisebb körablakok ritmikus sorával zárva.

A Püspökkert felőli főhomlokzaton az alsó ablaksort lehúzza, s közé nagyméretű vakolatképet tervez. A díszes középrészt esőcsatornalefolyókkal szegélyezi, a lefolyók kétoldalán, valamint a falkép alját és tetejét négyzetes kerámiaelemsor berakással pontozza. Erre rímel az alsó szintmagasságú kőlabazat fogsoros kőkonzol díszítése. A nagy tömeg sima falfelületét ellentételező finom díszítés a kétoldali teraszok mellvédjeiben és pergoláiban, valamint a bejárati portikusz feletti középterasz dekoratív mellvéd kialakításában folytatódik. A pergolaívek a mellvédfallal a Nemzeti Panteon oszlopfolyosójának kompozíciójára emlékeztetnek, azok térbeálló bütykös változata. A homlokzat fenségét a sarkok szellőzőszarvai még fokozzák, amelyek felső kerámia pártázata a nézőtéri attikáéval azonos díszesebb kivitelű. A Püspökkert felőli dekoratív kialakítás, a kerti vegetációval, a pergolákra és az erkélyre futtatott növényekkel mesebeli hangulatot kelt.

A színház belső tereinek kialakítása a külső eredetiségéhez hasonló. A művészien formált vasbetonkonzolokra ültetett oldalpályohok teljesen dísztelenek. Hullámzó vonalvezetésük a bécsi áruháztér enteriőr részletének födémlemez szegélyezésére emlékeztet, díszítését a domborodó részekre terített, sarkain lelógó bojtokkal hímes varrottas vagy szűrminta adja. A színpadnyílást, valamint az oldalfalakat a mennyezetről kerámia fríz választja le.

A nézőtéri mennyezet középső szellőzőnyílását mérműves körablakok sora keretezi, ezt kerámia berakásos díszítés szegélyezi, és filigrán láncokon foglalat nélküli izzók köre terjeszti ki a térbe.

Az ablakok és a mennyezetnyílások hasonló formaalakítása, a fali kerámia frízek és a textíliamotívumok, a foglalat nélküli izzók füzére egységes, dekoratív stílust alakítanak ki.

A színházat 1908. szeptember 17-én nyitották meg Csiky Gergely vígjátékával, a hivatalos átadás 1909. január 10-én amelyen Óvári Ferenc országgyűlési képviselő beszédben méltatta a nemzeti kultúra templomát.

1922-ben a Városi Nemzeti Színházat Veszprémi Petőfi Színházra változtatták. 1977 és 1982 között tervek készültek a színház korszerűsítésére, ennek során 1884-ben új kiszolgáló épület létesült, megbontva az eredeti összefüggéseket. 1984-1988 között került sor a meglévő színház épület felújítására.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A veszprémi színház épületének új formai és szerkezeti kísérleti stílusa, és mégis kiforrott egyedisége, mint a magyar építészeti formára törekvés első és egyedi alkotása, programadó példája/lásd soproni színház/ predestinálja, hogy az értéktárba felvétessék.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

MEDGYASZAY ISTVÁN: *A veszprémi új színház*. Városok Lapja 1908. október 15.

A veszprémi színház. A Ház 1908/9-10.

MEDGYASZAY ISTVÁN: *Über die künstlerische Lösung des Eisenbetonbaues*. VIII. Internationaler Architekten Kongress. Bericht. Wien, 1908.

- RERRICH BÉLA: *A veszprémi színház*. Építő Ipar 1909/1.
- MEDGYASZAY ISTVÁN: *A vasbeton művészi formájáról*. Művészet 1909/1.
- MEDGYASZAY ISTVÁN: *Az építőszerkezetek kialakulása*. Betonszemle 1913/1. és 1914/3.
- MEDGYASZAY ISTVÁN: *Kultúra és színház*. Színházi élet 1927.
- JÁNSZKY BÉLA: *A magyar formatörekvések története építészetünkben*. Budapest, 1929.
- MEDGYASZAY ISTVÁN: *Városaink építőművészete*. Építő Ipar – Építő Művészet 1930. február 1.
- WANNENMACHER FÁBIÁN: *Medgyaszay István*. Magyar Építőművészet 1930/5-6.
- MEDGYASZAY ISTVÁN: *A magyar építőművészet útja*. Építőmunka 1933/11-12.
- JÁNSZKY BÉLA: *A magyar formára való törekvések kritikai megvilágításában*. Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye 1939.
- KISMARTY-LECHNER JENŐ: *A 80 éves Medgyaszay István*. Magyar Építőművészet 1957/5-6.
- KATHY IMRE: *Korszerűség, szecesszió, hagyomány*. Magyar Építőművészet 1960/3.
- KATHY IMRE: *Medgyaszay István*. Magyar Építőművészet 1961/3.
- KUBINSZKY MIHÁLY: *A modern magyar építészet kibontakozása*. Magyar Építőművészet 1963/3.
- MERÉNYI FERENC: *A magyar építészet 1867-1967*. Budapest, 1970.
- KATHY IMRE: *A magyar szecesszió építésze*. Művészet 1975/12.
- KATHY IMRE: *Medgyaszay István születésének 100. évfordulójára*. Magyar Építőművészet 1978/3.
- Kathy Imre: *Medgyaszay István*. Budapest, 1979.
- MORAVÁNSZKY ÁKOS: *Die Architektur der Jahrhundertwende in Ungarn und ihre Beziehungen zu der Wiener Architektur der Zeit*. Wien, 1980. (Benne: *Eine Synthese der „nationalen Richtung“ und der Ergebnisse der Wagnerschule: Die Architektur von István Medgyaszay*)
- KATHY IMRE: *Medgyaszay István*. In: NÉMETH LAJOS (szerk.): *Magyar Művészet 1890-1919*. Budapest, 1981.
- KESERÜ KATALIN: *A szimbolizmus nyomai a magyar építészetben*. Művészettörténeti Értesítő 1983/4.
- RÉV ILONA: *Építészet és enteriőr a magyar századfordulón*. Budapest, 1983.
- BARTHA ZOLTÁN: *Öszinte és nyílt beszéd a veszprémi színház épülete és Medgyaszay építésztörténeti jelentőségéről*. Kézirat, 1984.
- BARTHA ZOLTÁN: *Az építőművész. Medgyaszay István életművéről*. Budapest 1984/8.
- MORAVÁNSZKY ÁKOS: *Építészet az Osztrák-Magyar Monarchiában*. Budapest, 1988.
- GERLE JÁNOS-KOVÁCS ATTILA-MAKOVECZ IMRE: *A századforduló magyar építésze*. Budapest, 1990.
- DÉRY ATTILA: *Nemzeti kísérletek építészetünk történetében*. Plinthosz Bt. Budakeszi, 1995.
- VADAS FERENC: *Programtervezetek a millennium megünneplésére (1893)*. Ars Hungarica 1996/1.
- POTZNER FERENC: *Adalékok Medgyaszay életművéhez*. (szakdolgozat, ELTE BTK Művészettörténet Tanszék) Kézirat, 1996.

MORAVÁNSZKY ÁKOS: *Versengő látomások*. Budapest, 1998.

POTZNER FERENC: *Medgyaszay István*. Budapest, 2004.

POTZNER FERENC *Építészet és ornamentika, Medgyaszay István életművében. /Kiadvány az Ernst Múzeum kiállításához/ 2006 Kézirat.*

A NEMZETI SZECCESSZIÓ GYÖNGYSZEME 100 ÉVES A VESZPRÉMI Petőfi Színház épülete. Kiadvány 2008.

POTZNER FERENC *A különnc /Emlékezés Medgyaszay Istvánra/ Credo evangélikus folyóirat XV. évf. 2009. 1-2*

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: www.petofiszinhaz.hu

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja
Film: Az építészet Bartókja / Zajti Ferenc –Zajti Gábor/

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat